

FUAT SEZGİN HOCA'NIN İLMÎ MİRASINA SAHİP ÇIKABİLMEK

Doç. Dr. Fethi GÜNGÖR

<http://fethigungor.net/dirilis-postasi/fuat-sezgin-hocanin-ilmi-mirasina-sahip-cikabilmek/>

Çağın önemli tanıklarından Prof. Dr. Fuat Sezgin, asırlık ömrünün hasılası İslam Bilim ve Teknoloji Tarihi Müzesi'nin ve binbir emekle oluşturduğu kütüphanesinin yanı başında defnedildi. 1 Temmuz 2018 tarihinde İstanbul'da Fatih Camii'nde cenaze namazına yüksek düzeyde katılım gösteren devlet erkânı, Gülhane Parkı'ndaki defin merasimine de iştirak etti.

İslam bilim ve teknoloji tarihinde zirveyi temsil eden Fuat Hoca'nın na'sının Gülhane Parkı'nda defnedilmesi kararına imza koyan Bakanlar Kurulu üyeleriyle Cumhurbaşkanımız Sayın Recep Tayyip Erdoğan başta olmak üzere cenaze namazına ve defin merasimine iştirak eden devlet erkânı, ilmin ve âlimin kıymetinin takdir edildiğini gösteren bu davranışlarıyla takdire şayan bir kadirşinaslık örneği göstermiş oldular.

Asrın Âlimi Fuat Sezgin'i Yakından Tanımak

24 Ekim 1924 tarihinde Bitlis'te dünyaya gelen Fuat Sezgin, 30 Haziran 2018'de İstanbul'da tedavi gördüğü hastanede, bir asır uyanık bir bilinçle taşıdığı emaneti sahibine teslim etti.

Erzurum'da ortaokulu ve liseyi bitirip 1943'te İstanbul'a geldi. 1951'de İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'ni bitirdikten sonra İÜ. Şarkiyat Araştırmaları Enstitüsü'nde ünlü Alman şarkiyatçı **Helmut Ritter**'in öğrencisi olan Sezgin, hocasının tavsiyesi üzerine İslam bilim tarihine yöneldi. Ritter'in danışmanlığında 1947 yılında başladığı Ebû Ubeyde Ma'mer bin el-Musennâ'nın "**Mecâz'ü'l-Kur'ân**"ındaki filolojik tefsirini konu alan çalışmasıyla doktor, 1956 yılında "**Buhari'nin Kaynakları**" konulu çalışmasıyla doçent oldu.

"Fuat Sezgin'in 1951 yılında Ankara İlahiyat'ta "Dogmatik İlimler" kürsüsünde başlayan asistanlığı, askerlik dönüşü kısa süreli Tefsir bölümü asistanlığı ile devam etmiştir ki onun biyografilerinde bu duruma pek değinilmemesi dikkat çekicidir. Daha sonra 1953'te naklolduğu İstanbul Üniversitesi'nde de asistanlığını sürdürmüştü. Bu dönemde bir süre Muhammed Hamidullah'ın asistanlığını da yapmış. 1960 yılında Türkiye'deki askerî darbenin iktidara getirdiği hükümet tarafından hazırlanan ve 147 akademisyeni üniversitelerden men eden listede kendi adının da bulunması üzerine, "medeniyet kurucu perspektif sahibi bir muhacir" olarak Sezgin, kendisini dünya bilim çevrelerine açacak "ikinci bilimsel aşama" olarak Frankfurt-Goethe Üniversitesi'nde araştırma ve öğretim faaliyetlerine devam etmiştir. 1965 yılında **Câbir bin Hayyân** konusunda "habilitasyon-profesörlük" tezi yazarak, Frankfurt Üniversitesi Doğa Bilimleri Tarihi Enstitüsü'nde bir yıl sonra profesör unvanını almıştır." (1).

Süryanca, İbranca, Latince, Arapça ve Almanca dâhil 27 dili çok iyi derecede bilen ve uluslararası çeşitli akademilerin üyesi olan Fuat Hoca, Kahire Arap Dili Akademisi, Şam Arap Dili

Akademisi, Fas Rabat Kraliyet Akademisi, Bağdat Arap Dili Akademisi, Türkiye Bilimler Akademisi şeref üyeliği de dâhil olmak üzere çok sayıda önemli ödül ve nişana layık görüldü. Erzurum Atatürk Üniversitesi, Isparta Süleyman Demirel Üniversitesi, Kayseri Erciyes Üniversitesi ve İstanbul Üniversitesi tarafından Sezgin'e **fahri doktora** unvanı verildi. Ayrıca Frankfurt am Main Goethe Plaketi, Almanya Birinci Derece Federal Hizmet Madalyası, Almanya **Üstün Hizmet Madalyası**, İran İslami Bilimler Kitap Ödülü, Hessen Kültür Ödülü ve Cumhurbaşkanlığı Kültür ve Sanat Büyük Ödülü sahibidir. Sezgin'in öncülüğünde kurulan İstanbul İslam Bilim ve Teknoloji Tarihi Müzesi de üstün nitelikli eser ve ortaya konan özgün çalışmalardan dolayı kurum statüsünde Kültür ve Turizm Bakanlığı 2016 Özel Ödülü'ne layık görüldü.

Bilim Tarihçisi Fuat Sezgin'in İlmî Mirasına Sahip Çıkabilmek

1978 senesinde "Kral Faysal" ödülünü kazanan Fuat Sezgin, bu vesileyle Arap dünyasının devlet adamlarıyla tanıştı ve aklından geçen büyük projeyi onlara aktarma imkânı buldu. Düşüncelerinin destek görmesiyle, 1982 senesinde, J.W. Goethe Üniversitesi'ne bağlı Arap-İslam Bilimleri Tarihi Enstitüsü'nü ve 1983'de de buranın müzesini kurdu. Bu Enstitü'nün, halen direktörlüğünü yürütmekteydi.

Fuat Sezgin'in Frankfurt'ta kurduğu İslam Bilim Tarihi Müzesi'nde, İslam kültür çevresinde yetişen bilim insanlarının buluşlarını bilimsel alet, araç ve gereçlerinin yazılı kaynaklara dayanarak yaptırdığı 800'den fazla örneği sergileniyor. Aynı binanın sol cenahında, hayatı boyunca dünyanın her yerinden büyük bir özenle, zorluk ve sıkıntılara katlanarak aldığı 45 bin ciltlik kitap ve 10 bin adet mikrofilmle kurduğu **Bilimler Tarihi Kütüphanesi** de yer alıyor. Bazı kitapları, sahasında orijinal tek nüsha olma özelliğini taşıyan bu kütüphane, İslam Bilimler Tarihi açısından dünyada tek olma özelliğine sahip bir ihtisas kütüphanesidir.

Sezgin'in olağanüstü gayreti ve çalışmalarıyla 2008'de, tamamına yakını bağış olarak kazandırılmış yaklaşık 700 eserin olduğu "İslam Bilim ve Teknoloji Tarihi Müzesi" İstanbul Gülhane Parkı içerisindeki binada hizmet vermektedir. Müzenin yanı başında kurulan Fuat Sezgin Bilimler Tarihi Kütüphanesi'ni geliştirilme ve merhum hocanın Almanya'da kalan kitaplarını da bu kütüphaneye kazandırma çabaları devam etmektedir.

İstanbul İslam Bilim ve Teknoloji Müzesi'nin faaliyetlerini desteklemek amacıyla 2010'da Prof. Dr. Fuat Sezgin İslam Bilim Tarihi Araştırmaları **Vakfı** kuruldu. Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi bünyesinde kurulan Prof. Dr. Fuat Sezgin İslam Bilim Tarihi **Enstitüsü** ise 2013 yılında faaliyetlerine başlamıştır.

Fuat Sezgin'e İlişkin Tanıklıkları Çoğaltmak

Merhum Fuat Hoca'nın sağlam şahsiyetine ve ilmî ciddiyetine ilişkin tanıklıkları tüm bilim adamlarına örnek teşkil etmesi temennisiyle, vefatından sonra üç gün içinde hakkında yazılanlardan bir buket derlemekte yarar görüyorum:

Prof. Dr. Özcan Hıdır: “Yaklaşık 300 bin yazma eseri yerinde inceleyerek oluşturduğu 18 ciltlik Geschichte des Arabischen Schrifttums (Târîhu't-Turâsi'l-Arabî: Arap-İslâm Bilim Tarihi) adlı eseriyle Sezgin'in en önemli tezi ve ispatı, modern/post-modern paradigmanın ürettiği pozitivist anlayışla Türkiye'de de sıkça dillendirilen “Müslümanların bilime katkılarının olmadığı” postülasını yıkmış olmasıdır.” (1). Bu eserde Kur'an, hadis, fıkıh, tarih, edebiyat, tıp, farmakoloji, kimya, matematik, astronomi, astroloji, meteoroloji, coğrafya gibi değişik bilim dallarının tarihî gelişim süreci anlatılmıştır.

Doğubeyazıt eski müftüsü olan babası Mirza Mehmet Efendi ile hocası Ritter'den kazandığı dil öğrenme aşkı, 'rîhle' geleneğini canlandıran ilmî seyahatleri, hayatını adadığı merkezî bir konuyu, “bilimlerin temelini İslam bilimleri” olduğu tezini başarıyla ispat etmesi, dünya zevklerine tamah etmeden 'sabr-ı cemîl' ile engelleri aşarak vatan evladına özgüven aşılması, Almanya'da kendisine tevdi edilen “yazarlar ödülü”nü, Filistin karşıtı tutumlarıyla öne çıkan Yahudi cemaatinin başkanının da ödüle ortak gösterilmesinden dolayı reddetmesi, haksızlık karşısında mazlumların yanında durması, “ilm-i siyaset” sahibi olmakla beraber günlük politikadan, polemik ve demogojiden uzak durması, uzun süren başkanlığını yürüttüğü vakıftan ilave ücret almadan emekli maaşıyla yetinmesi, kendisini ilme adanmış gerçek bir “zahit” olarak vaktini gösterişli toplantılarda zayi etmeyip bereketli çalışmalara imza atması, metodik düşüncüyü öncelemesi onu örnek bir bilim adamı yapan özellikleridir. (1).

Prof. Dr. Yasin Aktay: Kendi âlemini, dünyanın içinden geçmekte olduğu, bizzat kendisinin de yaşamak durumunda kaldığı olaylardan koruyarak örme konusunda inanılmaz bir irade ortaya koyan Fuat Sezgin Hoca, insanına küsmeden kendi âleminin sınırlarını genişletmeye, kalitesini artırmaya, güzelliğini özenle işlemeye devam etmiştir. İlerleyen yaşına rağmen, ömrünün son demine kadar ısrarla sürdürdüğü **çalışma azmi, heyecanı ve disiplini** dolayısıyla akademik dünyamıza bir rol model olmak üzere sürekli gündemde tutulması gereken bir âlimdir. (2).

Hilal Sezgin: Babam hayatını bilime, özellikle de Garp ile Şark kültürleri arasındaki çok yönlü tarihî ilişkilerin araştırılmasına adanmıştı. Birçok kez Arap ülkelerine, İran, Hindistan, Malezya ve Rusya'ya gitmiş ve bu ülkelerde el yazması eski eserlerin bulunduğu kütüphanelerde haftalarca zaman geçirmişti. Son yıllarında Frankfurt ile İstanbul arasında adeta mekik dokumuştur. 92 yaşında bile hafta sonları dahil olmak üzere her gün bu enstitüdeki çalışma yerine gitmiştir. (3).

Yıldırım Oğur: 27 Mayıs 1960 ihtilalinde Milli Birlik Komitesi'nin 'zararlı' görerek üniversiteden uzaklaştırdığı ve yurtdışına gidip bir daha dönmeyenlerden biri de 37 yaşındaki Doç. Dr. Fuat Sezgin'di. Türkiye insanlarını, değerlerini çok kolay harcıyor. Harcarken de gözünün yaşına bakmıyor. Çünkü muhakkak devrin şartlarına göre asla affedilmeyecek bir suç bulunuyor. "Ahlakî, ilmî ideolojisi yönünden yüz kızartıcı notlara sahip olan, bilhassa çoğu komünist, mason, kifayetsiz, cinsî sapık, Kürt devleti kurmak isteyen" gibi suçlamalara maruz kalan 147'likler listesine Fuat Hoca, Demokrat Parti Çanakkale milletvekili olan ağabeyi Servet Sezgin yüzünden girmişti... (4).

Fuat Hoca'nın 1960 darbesinde yaşadığı haksız 'dışlanma'nın bir benzerini ahir ömründe yüksek itibar kazandırdığı Almanya'da 'Recep Tayyip Erdoğan'ın yakın arkadaşı' olduğu gerekçesiyle yeniden yaşaması ne kadar da üzüntü ve ibret vericidir:

Hilal Sezgin: 12 Mayıs 2017 tarihinde babamın çalışma masasına ve kitaplarına ulaşımı kasıtlı olarak engellendi. Kendi el yazısıyla üzerinde çalıştığı 'Ortaçağ'da Arap Felsefesi Tarihi' konulu kitap çalışmasıyla ilgili tüm notları ve ön çalışmaları elinden alındı ve bu güne kadar da iade edilmedi. Onlarca yıldır yazmış olduğu kitapların kendisine ait olduğu bile açıkça inkâr edildi. Ailemiz, vakfın ve Alman yetkili makamlarının bu anlayamadığımız tutumundan dolayı, hâlâ sürmekte olan hukuk davalarıyla uğraşmak zorunda bırakıldı. (3).

Fuat Sezgin Hoca'mız Hakk'a Yürüdü Bugün (rahmetullahi aleyh)

Ulûm-ı İslamiyenin son mümtaz mümessili

O gayûr mücahidin, nümuneydi bu hâli

Garba karşı İslam'ın, velûd, müessir dili...

Doksan dört yıllık ömre ne zaferler dolmuştu!

Haykırmak en gür sesle, ona nasip olmuştu;

Mefâhirle bezenmiş bir mâzînin temsili

Garba karşı İslam'ın, velûd, müessir dili...

Milyonlarca ahfâdı, veda ediyor üzgün!

Fuat Sezgin Hoca'mız Hakk'a yürüdü bugün...

Hikmet Erbyık, 30.06.2018, İstanbul

Âlem-i İslam'ı geri kalmışlıktan kurtarabilmek için Müslümanların bilim ve medeniyete yapmış olduğu muazzam katkıları büyük bir dirayetle ortaya çıkaran ve Ümmet-i Muhammed'e **özgüven aşılayan** merhum Fuat Hoca'nın ilmî mirasının önümüzdeki yıllarda yeniden üretileceğini ümit ediyorum. Cumhurbaşkanımız tarafından müjdelenen "2019 Prof. Dr. Fuat Sezgin İslam Bilim Tarihi Yılı"nda büyük âlimin İslam medeniyetini yeniden inşa etme azim

ve kararlılığının, adına kurulan vakıf ve araştırma merkezinin de katkılarıyla somut projelere kavuşturulmasını temenni ediyorum.

Kaynaklar:

1. Özcan Hıdır; “**İslam Bilim Tarihine Adanmış Ömür: Fuat Sezgin**”, AA, Analiz, <https://www.aa.com.tr/tr/analiz-haber/islam-bilim-tarihine-adanmis-omur-fuat-sezgin/1192694>, 02.07.2018.
2. Yasin Aktay; “**Âlimin Ölümü: Fuat Sezgin Hoca'nın Ardından**”, Yeni Şafak, <https://www.yenisafak.com/yazarlar/yasinaktay/alimin-olumu-fuat-sezgin-hocanin-ardindan-2046298>, 02.07.2018.
3. Evren Aydemir; “**Prof. Dr. Fuat Sezgin'in Kızı Hilal Sezgin Babasını Anlattı**”, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/prof-dr-fuat-sezginin-kizi-hilal-sezgin-babasini-anlatti/1192444>, 01.07.2018.
4. Yıldırım Oğur; “**Üniversiteden Atılmış Genç Bir Doçente Veda Ederken...**”, <http://www.karar.com/yazarlar/yildiray-ogur/universiteden-atilmis-genc-bir-docente-veda-ederken-7364>, 01.07.2018.